

Tormid Tartus ja Ameerikas

Möödunud suvel kollitasid Eestit paarkümmend trombi

AIN KALLIS, klimatoloog

Kolmanda suvekuu kolmanda päeva kella kolme paiku pärastlõunal lesisid sajad päevitajad Elvas Verevi järve kaldal ja ei võinud uneski näha, mis neid ees ootab. Äkitselt veepiiril tekkinud tolmu- ja liivasammas liikus inimeste sekka, tõstes õhku riideid, plastikkotte ja kummimadratsid. Erinevail hinnanguil 10–50 meetri kõrgune pööris ületas paari minutiga plaaži ja haihtus mändide kohal. Saatuse iroonia tõttu maksis vapustava vaatepildi eest vast kõige enam Tõravere ilmajaama meteoroloog Peeter Saarelaid, kellel lendas minema rahatasku raha ja pangakaartidega, selle asemel langesid talle sülle mitmed päikesepriidid. Viis päeva hiljem külastas sarnane keeris juuba kannatanu kolleege Tõravere asulas, teisaldades ehitusmaterjale ning aiämööblit.

Erialases kirjanduses kutsutakse sellist ilmanähtust meil tolmukeeriseks, inglise keeles *dust devil* (tolmukurat, tolmusaa-tan), USAs kohati ka tantsivaks kuradiks või liivakoletiseks, Lõuna-Aafrikas aga kõrbesaatanaks. Mastaabid on maailmas erinevad: kui meil Eestis on sellised kuivadel teedel või põldudel vaadeldavad keerised rohkem tolmupahareti nime väärilised, siis suurtes kõrbetes on nähtud kuni 120 meetri kõrgusi liivasambaid – päris mikrotornaadosid. Eluiga on neil kõigil vaid paar minutit, seega pole võrreldavadki oma võimsate sugulaste, trombide ja tornaadodega, rääkimata tõelistest pöörlevatest koletistest – taifuunidest ja orkaanidest.

Möödunud suvel kollitasid Eestit paarkümmend trombi, tugevaim neist, arvata-vasti, oli Kodavere kalmistut laastanu. Kuigi tänava oli juunikuu äikeserohke, võis keeristormide tegevusest jälgi leida vaid Luunjas ja Pangodi järve ääres.

Kuigi tänava oli juunikuu äikeserohke, võis keeristormide tegevusest jälgi leida vaid Luunjas ja Pangodi järve ääres.

Mujal maailmas polnud sugugi nii vaikne kui meil. Kagu-Aasias algas tormide hooaeg juuli lõpul, kui Filipiine rannis taifuun Olga ja Koread Gale. Neid saatvad paduvihmad uputasid Hiinas üle 700 inimese.

Atlandi ookeanil alustasid nimelised, st tugevad troopilised tormid ja orkaanid oma tegevust veidi hiljem kui tavaliselt. Kui möödunud aastal 10 000–11 000 inimest tapnud «suur oktoobriorkaan» Mitch oli hooaja kolmeteistkümnnes, siis tänavune Floyd-nimeline koletis oli alles kuues orkaan selles piirkonnas.

Orkaani nime saavad sellised tsüklonid, kus tuule kiirus ületab 33 m/s. Selle järgi, samuti õhurõhuväärtuse ning tormilaine kõrguse järgi jaotatakse orkaanid viide kategooriasse. Kõige tugevamaid, kus tuule kiirus ületab 250 km tunnis (70 m/s) ja rannikule rulluv tormilaine ületab 6 meetrit, esineb õnneks väga harva.

Floyd võimsust hinnati algul 4.–5. kategooriale. See tekitas Florida osariigis tõelist hirmu. Pole ka ime, sest viimase üheksa aasta jooksul on seda poolsaart materdanud seitse troopilist tormi ja viis orkaani eesotsas kurikuulsa Andrew'ga. Seekord otsustas monstrum laastata põhjapoolsemaid idaranniku osariike. Käivitati USA ajaloo suurim evakuaatsioonikampaania. See päästis küll hukust sadu inimesi, kuid üleujutused ning maru-tuuled tõid ikkagi materiaalselt kahju 5–7 miljardit dollarit.

Eelmise, 1998. aasta tormisesoon oli kõige hukatuslikum pärast 1780. aasta Suurt Orkaani, mis tappis üle 20 000 inimese Kariibi mere saartel. James Baker, üks NOAA juhte, märkis, et suured summad ilmaprognoosideks, eriti orkaanide ennustamisel, on end õigustanud. Tänu õigeaegsele evakuaatsioonile kaotati vaid paarikümne inimese ümber. Meenutagem, et sajandi algul ei usutud tormihoiatust Galvestoni linnas (Texas) ning orkaanilained hukkus 8000 elanikku.

Lohutuseks ühendriiklastele, kes elavad ookeani kallastel: Floyd ei tule iial tagasi! Lisaks temale ei kollita sealseid maid enam kunagi orkaanid Andrew, Camille, Gilbert, Hugo, Bob, neid kutsutakse pensionärideks. Nende kui eriti kahjutoonute nimed on kustutatud tormide nimekirjast ja jäävad alatiseks tormide ajalukku.